

TILBØJELIGHEDEN TIL AT VÆLGE SAMME LIVSSTILLING SOM FORÆLDRENE

Af

Jens Warming.

I det Hæfte om „De Værnepligtiges Skolekunderskaber“, som Statistisk Departement nylig har udsendt, findes bl. a. en Række Tabeller til Belysning af Forbindelsen mellem de Værnepligtiges egen og deres Forældres Livsstilling. Hovedproblemet er her, hvor stor Tilbøjelighed der er til at vælge netop samme Livsstilling, som ens Forældre havde, og jeg skal derfor i det følgende søge at give et samlet talmæssigt Udtryk herfor, idet jeg paa Grundlag af de offentliggjorte Tabeller har konstrueret en ny Tabel, der udelukkende tager Sigte paa dette Problem.

Først skal dog i omstaaende Tabel 1 i absolute Tal meddeles et Uddrag af det til Grund liggende Materiale. Det vil ses, at alle Linier har høje Tal, hvor de skæres af den tilsvarende lodrette Kolonne, og hvis man sammenlægger alle disse Tal fra Tabelens Diagonal, finder man, at i alt 6524 eller 54 % af de 12172 Værnepligtige har valgt en Livsstilling i samme Gruppe som Forældrene. Herved maa dog bemærkes, at man af praktiske Grunde har valgt saa

Tabel 1. Absolute Tal.

Forældrenes Livsstilling	De Værnepligtiges				Livsstilling						Tilsammen	Nemlig ¹⁾		
	Immaterielle Erhverv		Told- og Trafik- etaternes Overordnede	Fast ansatte Under- ordnede	Landmænd og Land- arbejdere	Fiskere, Søfolk o. l.	Haandværk og Industri	Arbejds mænd	Handels- og Kontorvirksomhed	Andre		Byerne	Landdistrikterne	
	Akad. ell. a. højere Udd.	Lærere												
Tjenestemænd o. l.	Immat. f Akad. ell. a. højere Uddannelse Erhverv/Lærere.....	117	3	2	.	22	2	10	1	30	8	195	156	39
	Told- og Trafiketaternes Overordnede.....	21	30	6	1	23	5	18	.	19	10	133	57	76
	Fast ansatte Underordnede.....	6	1	15	.	4	7	7	.	19	8	60	47	13
	Ialt...	11	6	27	40	239	25	277	97	98	37	857	479	378
	Ialt...	155	40	50	41	288	32	312	98	166	63	1 245	739	506
Landbrug	Godsejere og Proprietærer.....	10	.	.	.	49	.	1	.	6	1	67	33	34
	Gaardmænd.....	21	31	9	14	1 880	34	169	26	53	79	2 316	137	2 179
	Husmænd og Boelsmænd.....	2	11	.	9	1 677	25	228	69	23	75	2 119	58	2 061
	Landarbejdere o. l.....	.	.	.	3	615	25	93	52	3	19	810	45	765
	Ialt...	33	42	9	26	4 221	84	491	147	85	174	5 312	273	5 039
Fiskere, Søfolk o. l.....		3	1	3	2	57	153	61	11	11	14	316	113	203
Haandværk og Industri	Hovedpersoner.....	36	13	24	22	466	32	818	94	175	106	1 786	769	1 017
	Svende og Formænd.....	2	1	5	21	114	36	484	113	93	43	912	727	185
	Ialt...	38	14	29	43	580	68	1 302	207	268	149	2 698	1 496	1 202
Arbejds mænd.....		.	.	.	25	319	47	326	254	47	41	1 059	682	377
Handel	Hovedpersoner.....	42	10	13	8	83	10	105	40	216	32	559	387	172
	Kontorister og Kommis'er.....	20	.	3	4	27	4	46	4	66	14	188	144	44
	Ialt...	62	10	16	12	110	14	151	44	282	46	747	531	216
Andre.....		29	9	13	9	200	18	210	61	136	110	795	450	345
	Tilsammen...	320	116	120	158	5 775	416	2 853	822	995	597	12 172	4 284	7 888
Nemlig ¹⁾	Byerne.....	273	43	96	90	478	163	1 601	498	792	250	4 284	—	—
	Landdistrikterne.....	47	73	24	68	5 297	253	1 252	324	203	347	7 888	—	—

¹⁾ Fordelingen mellem By og Land er foretaget efter, hvor Børneskolen var afsluttet.

vide Grupper, at Kombinationerne ikke er helt rene. Haandværkersønner, der er blevet Haandværkere, omfatter saaledes bl. a. Baggersønner, der er blevet Smede; og Sønner af Folk i Stillinger med „Akademisk eller anden højere Uddannelse“, der har valgt en tilsvarende Stilling, omfatter f. Eks. Lægesønner, der er blevet Officerer. Mest uren er naturligvis Kombinationen „Andre—Andre“, men paa den anden Side findes der andetsteds i samme Linie nogle rene Kombinationer, der ikke er kommen med, idet f. Eks. Rentier-Sønner, der er blevet Landmænd, meget godt kan betyde Sønner af forhenværende Landmænd.

Materialet lider dernæst af den Mangel, at det endelige Valg af Livsstilling ikke altid er foregaaet i Værnepligtsalderen. Naar der saaledes kun er 158 Fast ansatte Underordnede, medens 857 er Sønner af saadanne, da er det en naturlig Følge af, at Stillinger som Postbud, Konduktør, Politibetjent osv. som Regel kun besættes med Folk, der har aftjent Værnepligten; og naar de tilsvarende Tal for Arbejds mænd er 822 og 1059, da kommer det af, at mange først havner i denne Gruppe, naar de forgæves har forsøgt noget andet. Omvendt maa andre Erhverv midlertidigt have for mange af de unge; der er saaledes 5775 Landmænd, men kun 5312 Landmandssønner, skønt Tidens Tendens ellers gaar i Retning af at forlade Landbruget. — Medens denne Mangel ved Materialet kunde tænkes fjernet ved at skaffe et andet Materiale f. Eks. ved 35 Aars Alderen, vil det være umuligt at frigøre sig for de Tendenser, som det givne Øjeblikks historiske Situation fører med sig. Vi lever f. Eks. i en Tid, hvor Staten opretter mange nye Embeder, og hvor Befolk-

ningen kræver flere Læger og Sagførere m. m.; følgelig er der Brug for flere Akademikere o. Ign., hvilket Tabellen da ogsaa angiver i Tallene 195 og 320. Skønt dette nu baade maa forøge Akademikersønnernes Tilbøjelighed til at blive i det fædrene Spor, og andre Grupper af Sønners Tilbøjelighed til at studere — og Forkærligheden for det fædrene Fag maa jo netop maales med andre Grupper (eller samtlige Grupper) Tilbøjelighed for det samme Fag — er det muligt, at disse Tendenser dog er af ulige Styrke, saaledes at der kommer en vis Skævhed i Tallene. Imidlertid er de fundne Resultater paa flere Punkter saa udprægede, at det ikke kan antages, at denne Mangel er af større Betydning.

Medens der angaaende Fordelingen af dem, som ikke er forblevet i Faderens Gruppe, skal henvises til de af Statistisk Departement meddelte Beregninger og dertil knyttede Bemærkninger, skal der altsaa her gøres nærmere Rede for „Kaste-Tendensen“ i Befolkningen. Omstaaende Tabel 2 giver i sin 4de Kølone det endelige Udtryk for denne Tendens, men det vil være nødvendigt at forudskikke en udførlig Forklaring over den anvendte Metode.

Alle Tal i Tabel 2 er Procenter. Kolonne 2 angiver umiddelbart, hvor mange Procent af hver Gruppe Sønner der har valgt Forældrenes Fag. At 4 221 af de 5 312 Landmandssønner er forblevet ved Landbruget, er saaledes udtrykt ved Procenter 79,4, og dette Tal er det højeste i Kolonnen. Heraf kan imidlertid ikke sluttes, at „Kaste-Tendensen“ er størst i Landbruget, thi selve det, at Landbruget er saa stort et Erhverv, gør, at der i alle Fald maatte ventes mange

Tabel 2. Relative Tal.

		Fordeling efter egen Livsstilling	Valgt Forældrenes Livsstilling	Tillæg udover normal Fordeling	Tillægget i Forh. til den valgfri Rest
		%	%	%	%
Byerne					
Immaterielle Erhverv	Akademikere ell. a. højere Uddannelse	6,4	62,8	56,4	60,3
	Lærere	1,0	26,3	25,3	25,6
Told- og Trafiketaterne. Overordnede.		2,2	23,4	21,2	21,7
Fast ansatte Underordnede		2,1	4,4	2,3	2,4
Landmænd og Landarbejdere		11,2	50,5	39,3	44,3
Fiskere, Søfolk o. l.		3,8	35,3	31,5	32,7
Haandværk og Industri		37,4	54,7	17,3	27,6
Arbejdsmænd		11,8	28,2	16,6	18,8
Handels- og Kontorvirksomhed		18,5	44,3	25,8	31,7
Andre		5,8	12,9	7,1	7,5
Ialt ...		100,0	38,0	—	—
Landdistrikterne					
Immaterielle Erhverv	Akademikere ell. a. højere Uddannelse	0,6	48,7	48,1	48,4
	Lærere	0,9	19,8	18,9	19,1
Told- og Trafiketaterne. Overordnede.		0,3	30,7	30,4	30,5
Fast ansatte Underordnede		0,8	5,1	4,3	4,3
Landmænd og Landarbejdere		67,2	81,0	13,8	42,1
Fiskere, Søfolk o. l.		3,2	55,7	52,5	54,2
Haandværk og Industri		15,9	40,2	24,3	29,0
Arbejdsmænd		4,1	16,4	12,3	12,8
Handels- og Kontorvirksomhed		2,6	21,8	19,2	19,7
Andre		4,4	15,1	10,7	11,2
Ialt ...		100,0	62,0	—	—
Hele Danmark					
Immaterielle Erhverv	Akademikere ell. a. højere Uddannelse	2,6	60,0	57,4	58,9
	Lærere	1,0	22,6	21,6	21,8
Told- og Trafiketaterne. Overordnede.		1,0	25,0	24,0	24,3
Fast ansatte Underordnede		1,3	4,7	3,4	3,4
Landmænd og Landarbejdere		47,4	79,4	32,0	60,8
Fiskere, Søfolk o. l.		3,4	48,4	45,0	46,6
Haandværk og Industri		23,4	48,3	24,9	32,5
Arbejdsmænd		6,8	24,0	17,2	18,5
Handels- og Kontorvirksomhed		8,2	37,8	29,6	32,2
Andre		4,9	13,8	8,9	9,4
Ialt ...		100,0	53,3	—	—

Landbrugere blandt Landmandssønnerne; der maa med andre Ord foretages en af de i Befolkningsstatistiken saa ofte anvendte Sammenstillinger af ventede og faktiske Tal, hvilket eksempelvis skal forklares nærmere for Landmandssønnernes Vedkommende. Af samtlige 12 172 Værnepligtige er 5 775 eller 47,4 % blevne Landmænd; hvis de 5 312 Landmandssønner var ganske indifferente overfor Forældrenes Livsstilling, saaledes at deres Valg af Livsstilling svarede til hele Befolkningens, vilde der altsaa ogsaa her være 47,4 % Landmænd eller i alt 2 518 af de 5 312. En eventuel Forkærlighed for Landbruget maatte vise sig i, at ogsaa nogle af de øvrige 2 794 Landmandssønner er blevet Landmænd, og Forkærlighedens Styrke maa maales ved, hvor stor en Andel af denne Rest der er blevet Landmænd; faktisk gælder dette 1 703 ($4\ 221 \div 2\ 518$), eller 61 % af den frie Rest (de 2 794). Dette Tal, der altsaa angiver, hvormange af de Landmandssønner, der under Indifferencens Lov ikke vilde være blevet Landmænd, der alligevel er blevet det, er det korrekte Udtryk for den søgte Tendens og er derfor meddelt i Tabel 2, Kolonne 4.

Det vil let ses, at det ikke er nødvendigt at foretage disse Beregninger i absolute Tal, og Tabel 2 er derfor helt baseret paa Procenter. Kolonne 1 viser den ventede Fordeling, d. v. s. den, som samtlige Værnepligtige under ét faktisk har valgt; det er altsaa Tilsammen-Linien i Tabel 1, udtrykt i Procent, og disse Procenter vilde man i alle Fald have naaet for de enkelte Grupper af Sønner, selv om der ikke var nogen Forkærlighed. Kolonne 2 viser, hvormange af vedkommende Gruppe Sønner der har valgt Faderens Livsstilling;

den er altsaa beregnet efter Diagonaltallene i Tabel 1. Kolonne 3 angiver Forskellen mellem disse Tal, altsaa det faktiske Tillæg udover den ventede Fordeling. Endelig viser Kolonne 4 Tillæget i Procent af den valgfri Rest, altsaa Kolonne 3 i Procent af $100 \div$ Kol. 1. Det vil straks ses, at da Landbruget er et stort Erhverv, er Tallet i Kol. 4 betydeligt lavere end i Kol. 2, medens Reduktionen er ubetydelig for den lille Akademiker-Gruppe; der er nu næsten ingen Forskel mellem disse to Erhverv.

Inden Tabellens Realitet betragtes nærmere, maa endnu bemærkes, at den falder i 3 Afdelinger: Byerne, Landdistrikterne og hele Danmark; men medens Tallene for hele Landet i andre relative Tabeller plejer at være et vist Gennemsnit af Tallene for de enkelte Dele, er det her anderledes, idet Tallene for tre af Grupperne, Landbrug, Haandværk og Handel, ligger højere for hele Landet end for nogen af dets Dele. Sagen er den, at man i Tabellerne for By og Land som Udgangspunkt forudsætter, at den enkelte vel er indifferent overfor Forældrenes Livsstilling, men dog foretrækker at forblive i en By, hvis han stammer fra en By, og paa Landet, hvis han stammer derfra¹⁾; men i Tabellen for hele Danmark forudsætter man Indifferens

¹⁾ Hermed bortses dog fra dem, der allerede før Værnepligtsalderen er flyttet fra Land til By; det er næppe mange, men da de er medregnet under Landet, bevirker de dog, at den forudsatte Normal for Landdistrikterne afviger lidt fra den faktiske Fordeling paa Landet. End mere afviger Normalen naturligvis fra den endelige Fordeling paa Landet, naar Vandringerne er afsluttet. Dette er dog ingen Fejl; vi ønsker at kende Land-Konfirmandernes Valg af Fag, saaledes som det bl. a. præges af Muligheden for senere at gaa til en By; og vi bruger den samme Normal for de forskellige Grupper af Sønner, som vi ønsker at sammenligne.

baade m. H. til Livsstilling og Opholdssted, og tager altsaa som Udgangspunkt en Erhvervs-Gruppering, der baade staar Landbruget fjernere end Landdistrikternes og Haandværk og Handel fjernere end Byernes (hvor disse Erhvervs Flertal træffes). Set paa Basis af denne dobbelte Indifferens bliver f. Eks. Landmandssønnernes Forkærlighed for Landbruget stærkt forøget, idet den udtrykkes ved Procenten 61 i Stedet for 44 og 42, henholdsvis for By og Land. Naar man gaar fra Landdistrikterne til hele Landet, bliver Tallene i Kol. 2 nemlig næsten uforandrede (79,4 i Stedet for 81,0), fordi de allerfleste Landmænd bor paa Landet; men i Kol. 1 faar man 47,4 for 67,2, fordi der her er Tale om hele Befolkningen, hvoraf mange bor i Byerne; naar man da maaler den uforandrede Kol. 2 paa Baggrund af den stærkt reducerede Kol. 1, maa Resultatet blive et forstærket Udtryk for den søgte Forkærlighed.

Betragter man nu Kolonne 4, vil man se, at Akademikernes, Landmændenes og Fiskernes Sønner har størst Vedhængen ved Forældrenes Erhverv, idet henholdsvis 59, 61 og 47 % af den valgfri Rest har valgt som Forældrene. Det er altsaa et stort og to smaa Erhverv. Landbruget staar højest for hele Danmark, men Akademikerne højere for By og Land hver for sig. Akademikerne eller andre Folk med højere Uddannelse staar jo som Slutstenen paa den sociale Rangstige; hvis man ikke paa Grund af særlig Kapital eller Forretningstalent har Udsigt til at naa op i det praktiske Erhvervslivs øverste Indtægtsklasser, er der sjælden noget, der lokker bort fra Fædrenes Spor, særlig da Gruppen i sig selv rummer en betydelig Afveksling (Universitetets forskellige Eksaminer, Polyteknikere,

Tandlæger, Dyr læger, Kunstnere osv.). Hertil kommer en Slags „Toldbeskyttelse“, fordi der kræves Evner og dyr Uddannelse, ligesom der kan være et vist Sammenhold indenfor Overklassen, der gør det vanskeligt at faa Foden indenfor. Disse Forhold betyder dog langt mindre end før (Studenter-Statistiken viser et aftagende Antal Akademikersønner), hvortil ikke mindst Statens og Kommunernes demokratiske Bestræbelser for at billiggøre den højere Uddannelse har medvirket; ogsaa den stigende Efterspørgsel efter visse Grupper af Akademikere giver Nykommerne en Chance, og det samme kan maaske gælde den aftagende Fødselshypighed, netop særlig i Overklassen, hvis den ikke opvejes af den gunstigere Børnedødelighed. — Paa Landet er Procenten betydeligt lavere end i Byerne, men dette er maaske tilfældigt, da der kun er 39 Akademikersønner (hvoraf 19 Akademikere og 10 Landmænd). — Studenter er medregnede i denne Gruppe.

Jævnside med Akademikerne staar Landmændene, og dette betyder saa meget des mere, som det her er lutter rene Kombinationer, ikke f. Eks. Lægesønner, der bliver Jurister. Paa den anden Side er der et midlertidigt Element i det høje Tal, fordi Afgang fra Landbruget til andre Erhverv ikke er afsluttet ved Værnepligtsalderen. I samme Retning virker det, hvis de Landmandssønner, der har forladt Landbruget, i højere Grad er bleven kasserede ved Sessionen end de ved Landbruget forblevne. — Ogsaa her er der en Slags „Toldbeskyttelse“, fordi der kræves en betydelig Kapital for at blive selvstændig Landmand, og næsten ingen gode Stillinger tilbyder sig for den kapitalløse; selve Udsigten til at arve den fædrene

Jord binder naturligvis mange. Der er heller ikke stor Tilgang fra andre Erhverv, som ellers kunde fortrænge Landmandssønnerne; thi Landbruget staar de fleste Byboere for fjernt (Tabel 1 viser dog, at 1 554 Landmænd ikke er Landmandssønner; men dette er sikkert mest Folk, som senere forlader Landbruget, jfr. Departementets Hæfte). Endelig er der sikkert en egentlig Forkærlighed for det frie og friske Landmandsliv.

Noget lignende gælder maaske Fiskere og Søfolk. Desuden er Fisker- og Skipperbefolkningen for en stor Del koncentreret paa visse Kyststrækninger, Flækker og Byer, hvor Erhvervet er saa dominerende, at Afgang til andre Erhverv ikke bliver saa almindelig. Her kan ogsaa henvises til Folketællingerne, som viser, at i Amter med stor Kyststrækning er en forholdsvis stor Del af Befolkningen blevet boende i Fødesognet.

I Midten staar de to store borgerlige Erhverv, Haandværk og Handel, med henholdsvis 32,5 og 32,2 $\%$. I Byerne staar Handelen højest, men paa Landet Haandværket, hvilket ganske stemmer med andre Data i Departementets Hæfte, hvorefter Haandværket synes forholdsvis mere attraaet paa Landet end i Byerne. Der er jo mange Haandværk, der fører en blomstrende Tilværelse paa Landet (Bygningshaandværkere, Maskinreparationer), medens Handelen sjældent udvikler sig til egentlig Storhandel og trykkes stærkt af Brugsforeningerne. Af alle de Værnepligtige med Handels- og Kontorvirksomhed som Erhverv stammer kun 20 $\%$ fra Landet, hvilket endog er mindre end efter Folketællingen, idet af 91 000 mandlige Forsørgere ved Handel og Pengeomsætning de 23 000

bør paa Landet; dette tyder paa, at der er Tilgang til Handelen efter Værnepligtsalderen.

Et Stykke længere nede end de to borgerlige Erhverv kommer Trafikøtterne og Lærerne med 24 og 22 % i Tabel 2, Kol. 4. Forældrene er jo for en stor Del Mennesker, som ved at tage Real- eller Seminarie-Eksamen er naaet højere op i Samfundet end deres egne Forældre, og Sønnerne higer da videre, navnlig til Akademiker-Gruppen og til Handels- og Kontorvirksomhed; blandt Lærersønnerne er der ogsaa mange Landmænd.

Nederst træffes Arbejdsmænd og Fast ansatte Underordnede med 19 og 3 %, men dette er jo som før fremhævet Fag, hvortil Tilgangen især kommer efter Værnepligtsalderen, medens Sønnerne ved denne Tid mest er beskæftiget ved Landbrug og Haandværk, jfr. Tabel 1. Naturligvis gælder det ogsaa andre Grupper af Sønner, at de kommer sent til disse to Erhverv; men det er forstaaeligt, at denne Forsinkelse navnlig viser sig i, at Forkærligheden for det fædrene Erhverv endnu ikke er slaaet igennem.

Det skal endnu tilføjes, at der ikke er nogen synderlig Forskel mellem Sønner af Landmænd og Sønner af Landarbejdere, ej heller mellem Sønner af Mestre eller Svende, af selvstændige Handlende eller Kontorister og Kommis'er. Men Bortvandringen fra Landbruget efter Værnepligtsalderen gælder sikkert særlig dem, som ikke har Udsigt til at arve Jord.

Hvad betyder saa denne Konservatisme for Samfundet? Ja, naar det ikke bliver en egentlig Kaste-Tvang, der sædvanemæssigt binder Folk til et Erhverv, som deres Individualitet maaske ikke passer til, og

navnlig naar der er fri Opmark fra Folkets brede Lag til de højere Samfundsklasser, da er en passende begrænset Vedhængen ved det fædrene Erhverv sikkert baade naturlig og gavnlig. De fædrene Erfaringer er jo knyttet netop til dette Erhverv, saaledes at den aandelige og timelige Arv kan gaa Haand i Haand, og hvis hver enkelt valgte ganske frit mellem alle Mulighederne, vilde der sikkert komme for store Svingninger i Tilgangen til Fagene, snart for mange og snart for faa.

